

sosedov. Prevlada ljudskega slovstva se ujema s takrat pri nas prevladujočim folklornim realizmom. Ni čudno, da ne srečamo Njegoša ali Radičevića, da Mácha sploh ni omenjen (kljub temu da so Čehi kar dobro zastopani), da je Mickiewicz samo omenjen, a v drugi zvezi: teh pesnikov pač še ni bilo v slovenskem prevodu. Prav tako pa je razumljivo, zakaj je npr. Puškin zastopan s pesniško pravljico in ne s kako osebnizpovedno pesmijo: ne ljubezenska ne svobodoljubna lirika v učbenik ne bi bili mogli prodreti, saj je npr. Macuna, ki je objavil Prešernovo *Prvo ljubezen*, tudi zato zadela odklonilna sodba. Sestavljavci so imeli omejene omožnosti: razen berila za osmi razred pa Janežičevih *Cvetnikov* so te knjige izšle še pred ustavno dobo, torej so morali biti pisci zelo previdni pri izboru tekstov, razen tega pa jih je vezal še ozir na navodila šolskega ministrstva, ki naj bi učbenike potrdilo. Toda že dejstvo, da je v vseh berilih sorazmerno veliko tekstov o drugih slovanskih narodih in spisov slovanskih avtorjev, je moglo vplivati na razvoj slovanske, s tem pa tudi slovenske zavesti gimnazijske mladine, ki je sicer šolsko znanje sprejemala le v nemščini.

Božena Orožen
Knjižnica Edvarda Kardelja v Celju

Ocene in poročila

LEDAVA IN LENDA VA

K pisanju me je spodbodel in napolil tiskarski spodrsrlaj, ki se je pripetil v mojem zapisu Ob priročnem slovarju beltinskega govora (JiS 1985/86, št. 8). Stavek se pravilno glasi: »Beltinci ... sodijo v ožji pas med Muro in dolnjo Ledavo (ne: Lendavol), kjer je ostal prvotni j ...«

Ker enačenje terminov Ledava in Lendava ne izhaja samo iz površnosti, marveč še pogosteje iz nezadostne poučenosti, naj najprej ponovno pribijem: v ljudski rabi pomeni *Ledava* v gornjem in dolnjem Prekmurju *reko* (potok), a *Lendava* je *krajevni naziv* (mesto). Madžari rabijo za potok in mesto isti termin *Lendva*. V razliko z ljudskim nazivom je slovenska uprava po l. 1919, naslanjajoč se na madžarsko razlikovanje »gornje« *Lendave* (domače imenovane Grad) od »dolnje« (v ljudski rabi brez določilnice), po nepotrebnem ustvarila umetno uradno rabo. Po zadnji vojni je za oba kraja obveljal ljudski naziv: Lendava proti Grad.

Izrabljam priložnost, da ob imenih Ledava/Lendava, ki sta očitno sorodni, opozorim na nujnost nadaljnega raziskovanja etnogeneze in naselitvene zgodovine na panonskem slovenskem prostoru. Kakor je namreč prekmursko zgodovinopisje v poveljnih desetletjih doživelo pravi razcvet, se danes – potem ko so v zadnjih letih umrli trije vidni zgodovinarji: Škafer, Šebjanič, Zelko – s skrbjo sprašujemo, kdo bo njihovo delo nadaljeval.

Moj zapisek zadeva bolj kot kaj drugega vprašanje denazalizacije in z njo povezanih madžarsko-slovenskih substitucijskih in naselitvenih vprašanj.

Danes smo mnogo na boljem, kot je mogel biti proučevalec ali interesent pred nekaj desetletji. V rokah imamo dokumentarične zapise imen, za rečna imena tudi razlago: gl. F. Bezljaj, Slovenska vodna imena I, 1956 in Zelkovo obsežno dopolnilo prav k imenu, ki ga imamo v besedi, obj. v Slavistični reviji 1958, in nazadnje I. Zelko, Prekmurje do l. 1500 v Historični topografiji Slovenije I, 1982. Med madžarskimi raziskovalci je treba upoštevati predvsem Jánosa Melicha (A honfoglaláskori Magyarorság, 1925–1929) in Istvána Kniezso (v madžarščini in v nemščini Ungarns Völkerschaften im XI. Jahrhundert, 1938). Vsa navedena dela navajajo podrobnejšo literaturo.

Dokumentarični zapisi (pretežno v latinskih kodeksih) ne ločijo naziva za naselje (z gradom) oziroma za potok. Naziv za naselje (grad) se v teh zapisih dokaj pogosto pojavlja že zato, ker je plemiška družina Bánffy (Banfy, v hrvatizirani obliki Banič) opravljala v ogrski državi več stoletij pomembne služ-

be (V času Ivana Zapolje je npr. bil Ivan vladarjev namestnik, palatin; družina je izumrla l. 1644). Prva zapisa Ledave/Lendave sta izpričana iz konca 12. in začetka 13. st.: et *Lindva* (naselje, 1192), ad *aquam Lyndva* (1208).

Tu puščamo ob strani razlage o germanskem izvoru besede (koren *Lind-*, tudi J. Melich) in se posebej sklicujemo na najkompetentnejšega raziskovalca slovanskih izposojenk v madžarščini, tj. profesorja Kniezso, ki je zagovarjal slovanski izvor obeh besed. Kot etimološki izvor besedama (ista beseda v madžarščini) je v knjigi iz l. 1938 zagovarjal koren *lědo* v pomenu »neobdelana zemlja« (prim. slov. »ledina«).

Drugi toponim s prvotno nazalno obliko predstavlja naziv (Murske) Sobote. O tem je razpravljal pred časom I. Zelko v študiji o M. Soboti v Kroniki (1962). Imenovani je z vidnim poudarkom obnovil Kniezsevo trditev, da madžarski prevzem toponima (hidronima) z *om*, *am* oz. *en* dokazuje predhodni nosni vokal. Iz tega sledi, da so slovanski (panonski slovenski) prebivalci, od katerih so Madžari prevzeli besedo *Lendva*, *Szombat*, takrat še uporabljali nosne samoglasnike.

Imamo primere, ki govore o prevzemu toponima v denazalizirani obliki, to je predvsem naš Dobrovnik, prvič omenjen kot Dobronok l. 1322. Naj omenim, kar je sicer znano npr. tudi iz Škafarjevih spisov, da iz tega kraja izhaja učena glava, znana po vsej protireformacijski Ogrski, to je jezuitski pater in teolog Georgius Dobronoki (1588–1649, Trnava), eden najbližjih sodelavcev vodilnega madžarskega protireformatorja Petra Pázmánya. Kot tak je dobil mesto v slovaškem biografskem leksikonu (I, 1985, z navedbo, da izhaja iz Lendave).

Primer madžarskega prevzema slovenskih nosnih vokalov aktualiziram zavoljo tega, ker Škafarjeva študija o beksinskem arhidiakonatu (pri nas je ostala precej nezapažena, ker je tiskana v zagrebškem znanstvenem časopisu Croatia christiana periodica III/1979) ponovno zastavlja vprašanje madžarske naselitve ob Krki, Muri in Ledavi. Na slovenski strani smo namreč od V. Novaka dalje (ČZN 1939) zavračali Kniezsevo v svetoštetfanskem zborniku (1938) mimogrede izraženo sodbo. Da Prekmurje v XI. st. še ni bilo naseljeno. Sklepali smo, da je tu kljub madžarskim navalom morala ostati rahla plast slovanstva nekdanje Koceljeve kneževine (pri čemer se je bilo mogoče opreti na J. Melicha, gl. moj prispevek v Panonskem zborniku 1966). Tako tudi B. Grafenauer, Zgod. II.²

Samo slovenska prisotnost na današnjem prekmurskem področju (z obstojnima nosnima vokaloma, ki sta se po mnenju jezikoslovcev proti l. 1000 začela denazalizirati) nam lahko razloži, da so Madžari prevzeli slovenska naziva in izoblikovali besedi *Lendva* in (Mura)szombat. Slovenska Lendava (za naziv kraja) je očitno povzeta po madžarski obliki za grad in za naselje (pozneje upravno središče).

Končno naj popravim v spisu, ki govori o beltinskem govoru, tri netočnosti (napake): Š. Kuhar je objavil Narodno blago vogrskij Slovincov v ČZN 1910–11 in 1913–14; tiskarski lapsus (94) na 2. str. objave zg. stoji namesto gy; beseda *guč* je navedena ob Volkmerjevem, ne ob Modrinjakovem verzu.

Štefan Barbarič
Slovenska knjižnica v Ljubljani